

FIIA 16/2014

COMMENT

Harri Mikkola
Juha Käpylä
Ulkopoliittinen instituutti

Pakotteet osuvat pohjoiseen > Lännen pakotteet Venäjän arktisia öljyhankkeita kohtaan eivät kerro arktisen alueen taloudellisesta merkittävydestä

Lännen asettamat pakotteet Venäjän arktisten alueiden öljyntuotannolle muistuttavat Venäjää siitä, että ilman kansainvälistä yhteistyötä maan taloudelliset pyrinnot jäävät vain haaveiksi. Pakotteiden kohdistaminen arktisiin hankkeisiin ei kuitenkaan ole osoitus alueen geotaloudellisesta merkittävydestä.

Ukrainan kriisi on levinnyt myös Arktikselle. Länsi on vastannut Venäjän toimiin Ukrainassa asettamalla asteittain tiukkenevia pakotteita Venäjän arktisten alueiden öljyntuotantohankkeille. Pakotteet kieltävät sellaisten tavaroiden, palveluiden ja teknologian viemisen Venäjälle, joita voitaisiin käyttää arktisten offshore-öljyhankkeiden kehittämiseen. Pakotteet myös rajoittavat kalliiden ja mittavien arktisten hankkeiden mahdollisuuksia saada pääomia läntisiltä rahoitusmarkkinoilta.

Mutta mitä pakotteiden kohdistaminen Venäjän arktisiin hankkeisiin kertoo arktisen alueen geotaloudellisesta merkityksestä? Asiaa voidaan lähestyä kahdesta, osittain toisilleen vastakkaisesta näkökulmasta.

Ensimmäinen tulkinta korostaa Arktiksen strategista merkitystä. Öljyn ja maakaasun vientitulot ovat Venäjän talouden kivijalka; maa saa niistä puolet budjettituloistaan. Koska tuotanto Venäjän vanhoilla öljy- ja kaasukentillä vähenee, maalle on tärkeää kehittää tuotantoa rajaseuduillaan, kuten arktisilla alueilla. Venäjä on korostanut arktisen alueen merkitystä maan talouden tulevaisuuden kannalta tärkeänä resurssivarastona.

Venäjä tarvitsee kuitenkin läntistä osaamista arktisten offshore-

hankkeiden kehittämiseksi. Tämän vuoksi pakotteet näyttäisivät kohdistuvan suoraan Venäjän talouden tulevaisuuden perustaan. Tätä voi pitää kouriintuntuvana osoituksena arktisen alueen kasvavasta geotaloudellisesta merkityksestä.

Vaihtoehtoisen tulkinnan mukaan se seikka, että pakotteet kohdistuvat nimenomaan arktisiin hankkeisiin ja epätavanomaisiin energialähteisiin kuten liuskeöljyyn, voikin kertoa jostain muusta kuin Arktiksen merkittävydestä. Pakotteet nimittäin kohdistuvat asiaan, jota ei varsinaisesti ole vielä olemassa.

Keskeistä on, että EU:n ja Yhdysvaltain pakotteet eivät kohdistu jo käynnissä oleviin tavanomaisen öljyn ja maakaasun hankkeisiin. Näin ollen pakotteilla ei ole välitöntä vaikutusta Venäjän energiavientiin Eurooppaan eikä niin ollen myöskään Venäjän energiaviennistä saamiin tuloihin. Pakotteilla voi toki olla epäsuoria vaikutuksia Euroopan energiavarmuuteen Venäjän vastatoimien kautta; esimerkiksi Puolassa havaittiin äskettäin Venäjän vähentäneen kaasutoimituksiaan, vaikkei Venäjä asiasta ilmoittanut.

Jäämeren öljy- ja kaasuvarojen hyödyntäminen on edennyt ennakoitua hitaammin. Toistaiseksi Venäjän ainoa toimiva offshore-hanke on Prirazlomnajan öljylautta,

joka aloitti tuotannon joulukuussa 2013.

On tärkeää korostaa, että Arktiksen merkitys kansainväliselle taloudelle on toistaiseksi hyödyntämätön mahdollisuus. Tulevaisuudessa se voi muuttua todellisuudeksi – tai sitten ei. Offshore-hankkeiden kehittäminen vie pitkään, ja vaikka kaikki tekijät öljynhinta mukaan lukien olisivat suotuisat, veisi yli 20 vuotta ennen kuin öljyn ja kaasun tuotanto jäämerellä toimisi täydellä teholla.

Amerikkalaisen ExxonMobilin ja venäläisen Rosneftin välinen yhteistyö toimii hyvänä esimerkkinä. Yhtiöt solmivat vuonna 2011 sopimuksen, jonka mukaan ne tekevät yhteistyötä useissa eri hankkeissa, joihin kuuluu arktisen offshore-öljyn, liuskeöljyn ja nesteytetyn maakaasun tuotantoa. Lisäksi yhtiöt jakavat keskenään teknologiaa.

ExxonMobilin ja Rosneftin yhteinen hanke Karanmerellä kattaa 14 koeporauskaivoa, joilla oli määrä suorittaa koeporausia seuraavien kymmenen vuoden aikana. Ensimmäisen koekaivon poraus aloitettiin elokuussa, mutta ExxonMobilin mukaan poraukset on nyt keskeytettävä uusien pakotteiden vuoksi ”mahdollisimman turvallisesti ja nopeasti”. Kymmenen vuoden tutkimusjakson jälkeen vaaditaan joka tapauksessa vielä useita vuosia

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

tuotannon suunnitteluun ja infrastruktuurin rakentamiseen ennen kuin varsinainen tuotanto voidaan käynnistää. Kaikkiaan koeporausten aloittamisesta voi mennä yli 20 vuotta ennen kuin tuotanto alkaa – jos se ylipäänsä koskaan alkaa.

Pitkän aikajänteen huomioiden vuoden tai parin viivästys koeporauksissa tuskin vaarantaa koko hanketta. Jotta pakotteilla olisi huomattava vaikutus Venäjän öljyn- ja kaasuntuotannon tulevaisuuteen, niiden pitäisi pysyä voimassa useiden vuosien ajan.

Pakotteita suuremman uhan arktisen alueen offshore-hankkeille voivat muodostaa talouden realiteetit. Esimerkiksi Karanmeren ensimmäisen koeporauksikaivon kustannukset ovat noin 540 miljoonaa euroa. Hankkeisiin liittyy huomattava taloudellinen riski, mikäli alueen öljyvarat eivät osoittaudukaan niin suuriksi kuin on toivottu.

Voi hyvin olla, että Länsi-Siperian liuskeöljyhankkeet ovat Venäjälle taloudellisesti houkuttelevampia kuin Jäämeren offshore-hankkeet, sillä Länsi-Siperiassa on jo valmista infrastruktuuria, ja toimintaympäristö on helpompi. Näihin liuskeöljyhankkeisiin kohdistuvat pakotteet voivatkin olla Venäjän energia-sektorin tulevaisuuden kannalta merkittävämpi tekijä kuin arktisiin

offshore-hankkeisiin kohdistuvat pakotteet.

Arktiksen taloudellinen nousukausi on toistaiseksi lähinnä haave, jota ruokkivat ihmisten mielikuvitus, ylimitoitettut odotukset ja riittämätön ymmärrys arktisten alueiden taloudelliseen hyödyntämiseen liittyvistä riskeistä. Niin kauan kuin Arktis on hyödyntämätön mahdollisuus, alueen öljyntuotantoon kohdistuvat pakotteet ovat poliittisesti ja taloudellisesti turvallinen keino. Niillä on määrä painostaa Venäjää ilman, että Venäjän taloudelle tai Euroopan energiavarmuudelle aiheutettaisiin vakavaa vahinkoa, tai että globaaleita öljymarkkinoita tai taloutta horjutettaisiin. Jo käynnissä olevat arktiset energiaprojektit voivat nekin selvitä lyhytaikaisista pakotteista. Pakotteilla pyritään kertomaan Venäjälle viesti siten, että kriisi ei laajenisi.

Tällaisenaan pakotteet toimivat Venäjän suuntaan vähäriskisenä muistutuksena siitä, että keskinäisriippuvuuden maailmassa Venäjä ei voi toteuttaa omia tavoitteitaan tekemättä yhteistyötä lännen kanssa. Pakotteiden kohdistaminen arktisiin hankkeisiin ei ole osoitus alueen nykyisestä tai tulevasta geotaloudellisesta merkittävyyydestä.